

РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВОЮ ЗДІЙСНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПОСЛУГ

У статті розглянуто питання необхідності та основних важелів державного регулювання корпоративного сектора економіки України.

Ключові слова: інтеграція, корпорація, корпоративні відносини, послуги, потенціал, управління.

В статье рассмотрены вопросы необходимости и основных рычагов государственного регулирования корпоративного сектора экономики Украины.

Ключевые слова: интеграция, корпорация, корпоративные отношения, услуги, потенциал, управления.

The paper considers the need and the basic levers of state regulation of corporate sector in Ukraine.

Key words: Integration, corporation, corporate relations, services, capacity management.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Прогрес світової економіки більшості розвинутих країн доводить, що його ключовим елементом стали корпорації. Причому роль корпорацій у цьому процесі визначається кількома чинниками.

По-перше, їх місцем у ринковій економіці. В економічній літературі зазначається, що починаючи з останньої чверті XIX ст. й до сьогодні, у всіх великих країнах світу центром економічного зростання, були й залишаються капітало- й наукомісткі галузі, зокрема такі як нафтова, хімічна, електроенергетична промисловість, металургія, машинобудування, автомобілебудування. По-друге, корпорації володіють найбільшим потенціалом підтримки дрібних і середніх фірм, що реалізується через широкий спектр форм господарської інтеграції.

Для корпорацій характерне те, що вони менш вразливі й менш чутливі до незначних негативних змін зовнішнього ринкового середовища ніж малі підприємства. Працівники великих підприємств мають більший соціальний захист порівняно із зайнятими у невеликих компаніях. Корпоративні підприємства відіграють значну роль в інноваціях. Корпорації мають переваги у можливостях винаходів та впровадженнь інновацій у ті чи інші технології виробництва. За ефективного стилю керівництва та технологій вони мають більші фінансові та виробничі можливості для застосування інновацій у промисловість [1, с. 16-17].

Тому формування корпоративного сектора в економіці України та ефективне його регулювання є важливою умовою її успішного розвитку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Окремі питання розвитку та регулювання корпоративного сектора розглядають у своїх працях такі вітчизняні науковці: Л. Птащенко, О. Сафонова, О. Білоус, В. Євту-

шевський, М. Чечет, О. Мозговий, А. Римарук, В. Рогачем та інші.

Дослідженню проблем забезпечення корпоративних інтересів та соціально-економічними аспектам корпоративного регулювання приділяють увагу такі науковці, як І. Жадан, М. Кужель, О. Рудченко та інші фахівці.

У роботах О. Вінника, В. Щербини, Г. Козаченка, Д. Задохайла переважно розглядаються правові аспекти регулювання корпоративного сектора.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, проблеми державного регулювання розвитку корпоративного сектора залишаються актуальними та потребують подальшого вивчення з метою розробки ефективних та дієвих методів впливу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд необхідності та окремих важелів регулювання корпоративного сектора економіки України, які мають забезпечувати корпоративні та державні інтереси.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Становлення корпоративних відносин в Україні відбувається відповідно до загальних закономірностей і тенденцій, характерних для цього процесу у світі. Одним із основних напрямків трансформації економічних відносин в Україні стало створення корпоративного сектора шляхом створення акціонерних товариств. Цей процес пройшов у три етапи в 1992-2004 роках і відповідав процесам, які пов'язані з перетворенням власності та формуванням ринкової інфраструктури, необхідної для становлення корпорацій.

Об'єктивні процеси концентрації та централізації капіталу зумовили формування інтегрованого (об'єднаного) капіталу. Корпорація являє собою організаційно-економічну форму існування цього капіталу. Корпорацію слід розглядати не лише як

акціонерну форму підприємств, але й як акціонерну форму, що об'єднує по вертикалі або горизонталі відносно самостійні виробництва, філії і підприємства. Особливістю корпорації є те, що головна акціонерна компанія, яка оволоділа корпоративними правами інших підприємств, має змогу здійснювати корпоративний контроль і управління в межах корпорації.

Відзначимо характерні риси становлення корпорації в Україні:

- виникнення корпоративних структур не лише шляхом створення нових підприємств, але й шляхом приватизації раніше діючих підприємств;
- механічне копіювання організаційно-правових форм підприємств і механізмів їх функціонування за рубежем без достатнього врахування національних особливостей країни;
- слабка специфікація прав власності та нерозвиненість традицій підприємницької діяльності;
- нечіткість правової бази [2, с. 43].

Такий стан корпоративного сектора значною мірою викликаний нечіткістю та мінливістю законодавчої бази та нерозвиненістю інституціонального середовища економіки.

В умовах сучасної української економіки важливе значення має послідовна та зрозуміла політика держави у створенні ефективних інститутів і виконання нею функцій гаранта прав власності. Як свідчить досвід, діяльність існуючих державних структур, політична нестабільність у певній мірі має дестабілізуючий характер для формування ефективного та цілісного корпоративного сектора. Це призводить до того, що інституціональні бар'єри та фрагментарність економіки внаслідок її неструктурованості й непрозорості зумовлює проблеми структурної перебудови та економічного зростання.

Корпоративний сектор економіки України ще не в повній мірі реалізував свої потенційні можливості щодо результатів господарювання, хоча спостерігається чітка тенденція покращення показників діяльності відкритих акціонерних товариств. Це зумовлено, на наш погляд, макро-економічними та інституціональними чинниками розвитку ринкової економіки. Саме тому для закріплення тих позитивних зрушень, які мають місце останнім часом та подоланню проблем, пов'язаних з фінансовою кризою, необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на формування в країні інституціональних умов, необхідних для розвитку корпоративного сектора економіки України.

Виділимо принципи для перспектив розвитку корпоративних відносин в Україні чинники:

- концентрація акціонерного капіталу, як процесу, у межах якого відбувається консолідація корпоративного контролю та реалізація моделі корпоративного управління;
- незначна ймовірність розширення зовнішнього акціонерного фінансування інвестицій в корпоративному секторі;
- розвиток корпоративного законодавства, який ще не досяг своєї межі з точки зору існуючих економічних умов, зокрема, потребує юридичного забезпечення захист прав акціонерів;

– недостатній розвиток конкурентних товарних ринків, ринків капіталу та праці, системи банкрутств.

Не потребує доведення факт, що розвиток ефективного корпоративного сектора економіки потребує ретельного законодавчого регулювання. Головну роль у створенні загальної інституціональної та правової бази розвитку корпоративних відносин має відігравати держава. Від запроваджених норм і правил поведінки учасників корпоративного сектора залежить не тільки розвиток підприємств, а й держави як впливового інституту влади та власника значних корпоративних прав.

Характерною рисою господарських товариств в економіці України є відсутність належної корпоративної культури, не сприймається довгострокове планування, обмежується розкриття корпоративної інформації, не створені сприятливі умови для захисту прав інвесторів. Формування подібної моделі означає відтворення умов для внутрішньо-корпоративних конфліктів і порушення прав дрібних акціонерів. Це потребує вдосконалення правового регулювання процедурних норм функціонування акціонерного товариства.

Процес управління корпораціями базується на особливому механізмі, який можна визначити як систему структурних елементів зовнішнього і внутрішнього середовища корпорації. До елементів зовнішньої сфери корпоративного управління якраз і відносяться важелі державного регулювання і контролю. Державне регулювання, яке виходить за рамки безпосереднього управління державними підприємствами та державними корпоративними правами. Створюючи цілісну організаційно-правову базу функціонування економіки, держава так чи інакше регулює різнобічні аспекти діяльності корпорацій. Регулювання здійснюється органами загальної специфічної компетенції, що характерно практично для всіх країн. В Україні на рівні органів спеціальної компетенції функціонує, наприклад, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, яка видає підзаконні акти, що є обов'язковими приписами для учасників ринку цінних паперів.

Звертаючись до проблем державного регулювання і контролю, слід зазначити, що в існуючих моделях корпоративного управління регуляторні бази намагаються захистити права дрібних акціонерів, але в межах нормативних вимог існує багато можливостей зменшити або розширити можливості впливу дрібних акціонерів на управління.

Важливу роль у регулюванні корпоративного сектора та формуванні механізму корпоративного управління відіграють антимонопольне і податкове регулювання, управління корпоративними правами, антикризова політика.

Антимонопольні органи існують у більшості країн, їх діяльність спрямована на забезпечення конкуренції в економіці.

Державне регулювання корпоративного сектора шляхом проведення податкової політики має свої особливості, оскільки операції з корпоративними цінними паперами та дивіденди підлягають

оподаткуванню, а прибутки корпорації є єдиним об'єктом подвійного оподаткування.

Управління державним корпоративним сектором має декілька напрямів:

- створення загальної нормативно-правової бази функціонування економіки;
- пряме управління державними підприємствами;
- управління державною часткою у статутному капіталі акціонерних товариств.

У системі антикризового державної політики важливу роль відіграють механізми банкрутства і санації корпорацій. Централізована санаційна підтримка держави може здійснюватися:

- прямим бюджетним фінансуванням (бюджетні позики на інноваційний ризик, субсидії, внески до статутного фонду);
- непрямыми формами державного впливу (податкові пільги, реструктуризація податкової заборгованості, державні гарантії, дозвіл на порушення антимонопольного законодавства.

Аналіз ефективності використання державної кредитної підтримки на зворотній основі показав, що одержані кошти спрямовуються корпораціями на поточні потреби, а не на збільшення виробництва та проведення санаційних заходів. Тому існує проблема своєчасного погашення корпораціями одержаних кредитів [3, с. 46-56]. Одним із методів державної фінансової допомоги є санаційна підтримка у вигляді повного або часткового викупу державою корпоративних прав підприємств, що перебувають у фінансовій скруті. Державу не можна розглядати як звичайного акціонера, оскільки прибуток не є першочерговим завданням її діяльності як санатора. Головною метою державних інвестицій є сприяння відновленню ліквідності, забезпечення діяльності корпорацій, стратегічно важливих для всього народногосподарського комплексу, збереження робочих місць [4, с. 32].

Вкрай необхідно складовою державного регулювання корпоративного сектора вбачається процедура прогнозування і програмування, суб'єк-

тами яких виступають органи влади, і стратегічного корпоративного планування, яке здійснюється провідними компаніями. Конструктивна позиція органів влади повинна полягати в тому, щоб у процесі розробки механізмів регулювання (перспективних програм соціально-економічного розвитку, регіональних цільових програм, концепції реформування окремих сфер діяльності та ін.) урахувати роль, пропорції і прогнози розробки провідних системоутворюючих компаній, які визначають основні фінансові потоки держави і можуть чинити суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток економіки.

Висновки. Становлення корпорацій в економіці України зумовлене їх універсальністю та адекватністю ринковим засадам господарювання, що в комплексі з іншими заходами має забезпечити значний поступ економічного розвитку країни. Регулювання корпоративних відносин в Україні відбиває значною мірою традиції щодо загальних рис корпорації, проте не враховує належним чином сучасні тенденції щодо ґрунтовності інституційно-правового регулювання, необхідності застосування різноманітних механізмів врахування та захисту інтересів акціонерної меншості в корпорації, самої корпорації як носія загально-корпоративних інтересів, гармонізації вітчизняного законодавства із найкращими світовими стандартами корпоративного управління.

Підґрунттям для поширеного розвитку корпоративних структур в Україні має стати відповідне законодавство, яке регламентує порядок їхнього утворення та принцип дії.

Отже, до основних елементів механізму державного регулювання корпоративного сектора економіки можна віднести сукупність юридичних, економічних, організаційних норм і правил, у межах яких: розвиваються корпоративні утворення та фондовий ринок; створюється сприятливий інвестиційний клімат, здійснюється державна податкова, монетарна, регуляторна і конкурентна політики; здійснюється корпоративне управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чердаков В. А. Функціонування корпоративного сектора економіки України / В. А. Чердаков // Формування ринкових відносин в Україні. – 2002. – № 19. – С. 125–129.
2. Корягіна Т. В. Формування корпоративних підприємств в Україні / Т. В. Корягіна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: Серія: економіка. – 2004. – № 17. – С. 42–50.
3. Благун І. Проблеми неплатоспроможності та банкрутства підприємств в економіці України / І. Благун, Ю. Копчак // Економіст. – 2004. – № 9. – С. 46–56.
4. Птащенко Л. О. Економічні засади зовнішнього та внутрішнього корпоративного регулювання / Л. О. Птащенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12. – С. 30–34.

Рецензенти: **Івашова Л. М.** – д. держ. упр., професор;
Івашов М. Ф. – к. е. н.

© Сірий Ю. М., 2012

Дата надходження статті до редколегії 04.06.2012 р.

СІРИЙ Юрій Миколайович – здобувач, Академія муніципального управління (м. Київ).
Коло наукових інтересів: регулювання державного здійснення корпоративних послуг.